

๑๐๖. ผู้คบหามิตรเทียมย่อมประสบความฉิบหาย

A Person with False Friends Facing with Failure

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

การครอบงำจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายนั้น เป็นเรื่องที่ปฏิเสธได้ยากมากพอสมควร เพราะเป็นเรื่องจริงหรือสัจธรรมตามหลักธรรม “หลักอภัยปัจเจกตา-ปัจเจกสมุปบาท” แต่ถ้ามองทั้งหลายที่เป็นฝ่ายกุศลทั้งหมดมารวมกันเป็นเหตุการณ์ในชีวิตของตนเอง ก็นับว่าเป็นความโชคดีในชีวิต โดยเฉพาะการมีเพื่อนเป็น “มิตรแท้” ที่ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายตัดสินใจเลือกถือปฏิบัติตามหลักธรรม “กัลยาณมิตรตา” คือ ความมีกัลยาณมิตรเป็นเพื่อนแท้ในสังคม และในทางกลับกัน ตนเองก็ต้องประพฤติตนเป็น “มิตรแท้-กัลยาณมิตร” ต่อผู้อื่นเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นคนคิดดีหรือคนคิดชั่วก็ตาม เพื่อว่าอาจกลายเป็นแรงจูงใจให้คนอื่น ๆ ในสังคมเริ่มเปลี่ยนใจมาเป็นคนดีอย่างแท้จริง ส่งผลอานิสงส์ให้สังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุขได้ ฉะนั้น การสร้างความดีให้ดีๆ นั้น ก็ต้องเริ่มต้นที่ตนเองก่อน เมื่อทำได้ดีพร้อมแล้ว ค่อยขยายไปสู่คนอื่นอีกทอดหนึ่ง ได้ผลหรือล้มเหลวก็ขึ้นกับความถึงพร้อมแห่งตนของแต่ละบุคคล ไม่ต้องไปคาดหวังอะไรให้มากมายเกินกำลังของตนเอง ควรวางเฉยเป็นกลางในเรื่องนั้นๆ [อุเบกขา] จะได้ไม่เป็นทุกข์แก่ตน [อุปาทานทุกข์] เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมดำเนินตามสังสารวัฏฏ์ [กิเลส-กรรม-วิบาก] บุคคลที่จะปรับเปลี่ยนได้นั้น คือ ผู้ตั้งใจในการปฏิบัติธรรม [ธัมมานุวัตรมปฏิบัติ] โดยดำเนินชีวิตตามคลองธรรม ด้วยการปรารถนาเพื่อวิริยะในการใช้ปัญญาและเหตุผล [โยนิโสมนสิการ] อย่างมีสติสัมปชัญญะด้วยความสมบูรณ์บริบูรณ์ และด้วยความไม่ประมาท [อัปมาตะ] ในการใช้ชีวิต อันเป็นคุณสมบัติของผู้ที่เจริญแล้ว และเหนืออื่นใดนั้น ประการสำคัญ ก็อย่าไปเสียใจที่ได้เลือกคบคนดี.

บทความที่ ๑๐๖ ประจำปี ๒๕๕๕ – ผู้คบหามิตรเทียมย่อมประสบความฉิบหาย

ความสำเร็จในชีวิตส่วนหนึ่งเกิดจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมสังคมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมี “กัลยาณมิตร” อยู่รอบข้าง [กัลยาณมิตตคา – (ข้อ ๓ ในทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิคกรรม ๔) หมายถึง คบคนดี เป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณ ผู้ประกอบด้วย “อริยทรัพย์ ๗” ได้แก่ *ศรัทธา-ศีล-หิริ-โอตตปปะ-พาหุสัจจะ-จาคะ-ปัญญา*] ในการเลือกคบคนชั่วเป็นมิตรนั้น ย่อมเป็นการคิดร้าย สร้างความเดือดร้อน ความฉิบหาย ให้กับตนเอง จนรวมถึงครอบครัวของตนได้อย่างแน่นอน โอกาสจะประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น คงเป็นไปได้ยากมาก เพราะเป็นการคิดถือผิดที่ไม่ควรได้รับการให้อภัยโทษเลย คนชั่วย่อมสร้างความฉิบหายด้วยความคิดที่อุบาทว์ที่คาดไม่ถึงได้ทุกครั้ง แม้จะตั้งสติระลึกรู้เท่าทันก็ตาม เพราะนั่นหมายถึงการถือความประมาทเป็นที่ตั้งวันยังค่ำ และยังเป็น การประมาทในการดำเนินชีวิต มีแต่ทางเสื่อมวิบัติที่รอจังหวะเล่นงานให้ตกต่ำสู่อบายภูมิเท่านั้น ก็หาความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตได้ยากมาก เพราะอยู่กับมิตรชั่วที่คอยเป็นบ่อนทำลายความศิวีไลซ์ในชีวิตของคุณเอง ด้วยไม่มีวิจรรณญาณในการคบเพื่อน โดยไปเลือก “มิตรปฏิรูปก์-มิตรเทียม” ว่าเป็นกัลยาณมิตรของคุณ การเสียเวลาอันเป็นสิ่งที่มั่งคั่งในชีวิตไปอย่างน่าเสียดาย ถึงแม้จะไม่เกิดความเสียหายใดๆ ก็ตาม ก็ถือเป็นการขาดทุนเวลาชีวิตไปอย่างน่าเสียดาย เพราะฉะนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมพึงพิจารณาเลือกทางเจริญให้แก่ตนมากกว่า คือ มีความจำเป็นต้องเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้ได้ จะได้ไม่ต้องเสียกรรมไปกับคนชั่ว และอย่าไปคิดว่าตนเองจะมีความสามารถเปลี่ยนใจคนชั่วให้กลับคืนเป็นคนได้อย่างเร็วพลันได้ เพราะคำว่า “มิตร-กัลยาณมิตร” นั้น ย่อมเป็นบุคคลที่เราไว้วางใจได้มากที่สุด ไม่เกิดความระแวงแคลงใจสงสัยใดๆ กับบุคคลนั้น เมื่อผลไปกลับได้รับความเสียหายจากบุคคลนั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่คุ้มค่าที่ได้วางใจเชื่อกัน เพราะฉะนั้น ลักษณะของผู้เป็นมิตรเทียมที่ผู้ปฏิบัติธรรมพึงหลีกเลี่ยง ไม่ควรคบหาสมาคมไว้เป็นมิตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“มิตรปฏิรูปก์ ๔-มิตรเทียม ๔” หมายถึง *คนเทียมมิตร คนที่ฟังทราบว่าเป็นศัตรูผู้มาในร่างของมิตร* ได้แก่

(๑) *คนปกอลอก* [อัญญทัตตุหฺร] คนขนเอาของเพื่อนไปถ่ายเดียว มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
- ๒) ขอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก
- ๓) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
- ๔) คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์

(๒) *คนดีแต่พูด* [วจีบรม] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) ดีแต่ยกของหมดแล้วมาปราศรัย
- ๒) ดีแต่อ้างของยังไม่มีมาปราศรัย
- ๓) สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้
- ๔) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ้างแต่เหตุขัดข้อง

(๓) **คนหัวประจบ** [อนุปิยภาณี] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) จะทำชั่วก็เออออ
- ๒) จะทำดีก็เออออ
- ๓) ต่อหน้าสรรเสริญ
- ๔) ถัดหลังนินทา

(๔) **คนขวนฉิบหาย** [อปายสหาย] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา
- ๒) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- ๓) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
- ๔) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีหลายๆ คน ที่อาจมีความคิดเห็นได้แย้งในหลักธรรม “มิตรปฏิรูปก์ ๔-มิตรเทียม ๔” ข้างต้นนี้ได้เหมือนกัน เพราะต่างก็มีรสนิยมนำใจเช่นเดียวกัน ถ้าอยู่ในอาการลักษณะเดียวกันนี้ ก็ขอให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวคิดใหม่จะดีกว่า ยิ่งถ้ามีความตั้งใจจะเข้ามาบำเพ็ญเพียรภาวนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาแล้ว จะได้ละมารถอุปสรรคจากคนไม่ซื่อ ไม่ให้เข้ามารบกวนกีดกันการประพฤติพรหมจรรย์ หรือการเดินทางกระแสนิยมมรรคได้ ในการตรวจสอบภาวะแห่งจิตหรืออุปนิสัยใจคอของตนว่า จัดอยู่ในความเป็นมิตรเทียมให้ต่อคนอื่นหรือไม่ นั่น ก็เป็นเรื่องดีเช่นเดียวกัน ถ้าใช่เช่นนั้น ก็ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนใหม่ ถ้าไม่ใช่เช่นนั้น ก็เดินหน้าหลีกเลี่ยงห่างไกลกลุ่มคนไม่ซื่อดีกว่า เพราะพวกคนเหล่านี้มีแต่จะสร้างปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติธรรมได้เสมอ ไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตาม “อริยมรรคมีองค์ ๘” ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า มีแต่จะเสียโอกาสได้เห็นคุณอันใหญ่แห่งพระนิพพานในกาลข้างหน้าเท่านั้น

ในการตัดเชื้อโง่จากพวกมิตรเทียมนั้น บางคนหัวอ่อนไม่คิดเป็นอิสระด้วยตนเอง มีนิสัยชอบเป็นผู้ตามอย่างสิ้นคิดตั้งแต่เด็กจนโต ย่อมถูกพวกมิตรเทียมเข้าควบคุมกระบวนการคิดและการตัดสินใจแทนอยู่เรื่อยไป เพราะตนเองไม่สามารถ “เอาชนะใจตนเอง” ได้ นั่นคือ ใจไม่แข็งพอที่จะหักห้ามได้ จึงกลายเป็นลูกน้องพวกคนไม่ซื่ออย่างตั้งใจครั้งๆ ไม่ตั้งใจ หรือในทางกลับกัน แม้ในบางครั้ง ตนเองต่างก็รู้ว่า สิ่งที่กำลังทำลงไปนั้น ไม่ใช่สิ่งดี ส่งผลร้ายต่อผู้อื่นอย่างแน่นอน แต่ก็ยังฝืนใจตนเองไม่ได้ ต้องทำตามคำสั่งของพวกคนคิดชั่วอยู่ดี เพื่อให้กลุ่มคนคิดชั่วเหล่านี้ ยอมรับเข้ากลุ่มอีกต่อไป ในการสร้างบาปร่วมกับพวกคนคิดช่วนั้น เมื่อทำไปนานๆ จะเกิดความเคยชินและคุ้นเคยกับการทำชั่ว และฝังลงในพื้นจิตตสันดาน กลายเป็นนิสัยใจคออย่างสิ้นเชิง ถ้าไม่ได้ทำชั่ว จะกระวนกระวายใจ ถึงขั้นนอนไม่หลับ เหมือนมันขาดอะไรไปในชีวิตในวันนั้นๆ จะไปเห็นใครทำดีไม่ได้ มันขัดหูขัดตาไปหมด [อรติ] คือ มีอาการหมั่นไส้พวกทำความดีไปเสียอย่างนั้น การไปคล้อยตามพวกคนคิดช่วนั้น เกิดจากการไม่ใช่ “วิจารณ์ญาณ” หรือความมีเหตุผลที่จะใช้ “สติสัมปชัญญะ” เข้าไปพิจารณาเหตุการณ์นั้นๆ อย่างตรงไปตรงมา หรืออย่างเที่ยงตรงยุติธรรม เพราะไม่เข้าใจถึงความเดือดร้อนที่จะเกิดถึงตนเองและผู้อื่น จึงกะนองกายวาจาใจอยู่ร่ำไป ไม่เลือกหน้าใครจะรับ

กรรมที่จะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้า ยิ่งถ้าเป็นบุคคลที่มีอำนาจอยู่ในมือ ก็ยิ่งต้องดำรงมั่นด้วย “สติสัมปชัญญะ” รู้จักดีและรู้ว่าทางไหนแสดงถึง “ความเป็นผู้เจริญแล้ว” ไม่ใช่พวกกล้าหลังป่าเถื่อนสิ้นคิด โดยชอบใช้แต่ อารมณ์ที่ชั่ว อันถูกกุศลครอบงำอย่างหนักหน่วง ต้องหาทางเยียวยาแก้ไขอุปนิสัยดังกล่าวนี้

เมื่อบุคคลพิจารณานิสัยใจคอของตนว่า “ตกอยู่ในคติของคนคิดชั่ว ใฝ่ต่ำ ชอบชักพากันคบคิดกันไปในทางอกุศล” นั้น คือ แสวงหาสิ่งอัปมงคลให้ชีวิต ก็ตามคิดหาทางออกจากอบายภูมิดังกล่าวนั้นให้ได้ โดยอาศัยพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางไปสู่ความเจริญอันประเสริฐ ไม่ต้องไปแสวงหาความเดือดร้อนในสัตว์ หรือทำให้ชีวิตต้องเศร้าหมอง ชุมนมัว ประปนอยู่กับคนคิดชั่ว ที่เรียกว่า “มิตรเทียม” อีกต่อไป ให้ถอยออกมาจาก “อาณาจักรคนคิดชั่ว” [โจร] การไปต่อสู้อับกับคนหมู่มากที่ใฝ่ชั่วนั้น ถ้าพึ่งคนเดียว นั้น ย่อมสู้ได้ยาก “น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟชั่ว” หากที่สัปปายะที่เกื้อหนุนให้ชีวิตคงงามด้วยธรรมของพระพุทธเจ้า ดีกว่า ไม่เปลืองตัวเปลืองใจเสียเปล่าๆ ถ้าคิดได้เช่นนี้ ก็จัดตนอยู่ในหลักธรรม (๑) “กัลยาณมิตตตา” คือ การคบหากัลยาณมิตร (๒) “โยนิโสมนสิการ” คือ คิดอย่างถูกวิธีประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล และ (๓) “อัปมาทะ” คือ ความไม่ประมาทด้วยความมีสติสัมปชัญญะ ซึ่งหมายถึงได้กลายเป็น “บุคคลผู้เข้าถึงกระแสแห่ง อริยมรรค” และมีโอกาสได้เห็นคุณอันใหญ่แห่งโลกุตตรธรรมอย่างแน่นอน

ในการเลือกคบกัลยาณมิตรเพื่อให้กลายเป็นมิตรแท้ นั้น นับเป็นการสร้างกุศลกรรมให้แก่ตนอย่างแน่นอน เพราะเป็นการคิดถูกต้องด้วยธรรม เป็นการคิดอย่างมีอนาคตที่สดใสและงดงามด้วยจิตที่สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสในเบื้องต้น และในอนาคตย่อมปลอดภัยด้วย “โยคเกษมธรรม” เช่นกัน นั่นคือ เกษมจาก “โยคธรรม” ปลอดภัยจากกรรมเครื่องผูกมัด ปลอดโปร่งจากเรื่องที่จะต้องถูกเทียมแอก พ้นจากภัยคือกิเลสที่เป็นตัวการสวมแอก คำว่า “โยคเกษม” หมายถึง “ธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ” โดยแสดงนัยออกเป็น ๒ อย่าง ได้แก่ (๑) ความหมายสามัญว่า ความปลอดโปร่งโล่งใจหรือสุขกายสบายใจ เพราะปราศจากภัยอันตรายหรือล่วงพ้นสิ่งที่น่าพรั่นกลัวมาถึงสถานที่ปลอดภัย และ (๒) ในความหมายขั้นสูงสุดว่า มุ่งเอาพระนิพพาน อันเป็นธรรมที่เกษมคือโปร่งโล่งปลอดภัยจาก “โยคกิเลส” ทั้ง ๔ จำพวก [โยคะ ๔] หมายถึง กิเลสเครื่องประกอบ คือ ประกอบสัตว์ไว้ในภพ หรือผูกสัตว์คู่จูงเทียมไว้กับแอก ได้แก่ (๑) กาม (๒) ภพ (๓) ทิฏฐิ (๔) อวิชชา เพราะฉะนั้น ถ้าบุคคลใดที่หมกมุ่นอยู่ในรังโจรหรืออาณาจักรของคนคิดชั่ว ย่อมมีจิตใจที่ไม่สุขเกษมสำราญในชีวิตตามอัธภาพที่ควรได้รับจริง การประกอบอิสระจากอบายภูมิดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญสำหรับชีวิตที่ดิ้นรนของตน และไม่เป็น “ชนผู้หลงทิศ” ซึ่งเป็นการไม่หลงภพหลงภูมิอีกต่อไป

ดังนั้น การเดินเส้นทางอันประเสริฐแห่งอริยมรรคนั้น ย่อมเป็นเครื่องรับประกันความผิดพลาดในชีวิต ไม่ให้เกิดผิดแล้วผิดอีก ครั้งแล้วครั้งเล่า เป็นการเสียเวลาและจังหวะของชีวิตไปอย่างน่าเสียดาย ในบรรดาพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์นั้น พระพุทธเจ้าทรงปรีชาสามารถบรรยายหรืออธิบายเป็นหลักธรรมได้หมดทุกกระบวนการในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องราวความเป็นไปในโลกมนุษย์นี้ ชาวพุทธทั้งหลายจึงไม่ควรสูญเสียโอกาสดีๆ ไป ด้วยการละเลยไม่ใส่ใจในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้น้อมนำมาใส่ตนอย่างเข้าถูกต้องโดยธรรม [สัมมาทิฏฐิ] และลงมือปฏิบัติให้เห็นผลได้จริง [ธัมมานุষ্ঠมมปฏิบัติ] จนถึงการเจริญภาวนากรรมฐานเป็นกิจวัตรประจำวัน ให้เข้าถึงผลแห่งการปฏิบัติจริงๆ ที่เรียกว่า “การตรัสรู้” [สัม

โพชะ] ไม่เสียชาติเกิดที่เป็นชาวพุทธอย่างแท้จริง เพราะ “นรก” กับ “นิพพาน” ก็เริ่มต้นจากตัวตนหรือร่างกายกับจิตใจของตัวเอง ไม่ใช่มาจากคนอื่นผู้เป็นเพียงองค์ประกอบกิจจากภายนอก อย่างเช่น จะเลือกเอา “มิตรเทียม” [ตะกั่ว] หรือ “มิตรแท้” [ทองคำ] มาเป็นสหายคู่ใจของตน พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้เลือกประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมเอก “กัลยาณมิตตตา” และหลักธรรม “สุหทมิตร ๔-มิตรแท้ ๔” ดังนี้

“กัลยาณมิตตตา” หมายถึง *ความมีกัลยาณมิตร* ที่เรียกว่า “มิตรแท้” [True-Hearted Friends] คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการ และธรรมปฏิบัติ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

“สุหทมิตร ๔-มิตรแท้ ๔” หมายถึง *มิตรมีใจดี มิตรที่จริงใจ* ได้แก่

(๑) *มิตรอุปการะ* [อุปการกะ] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน
- ๒) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
- ๓) เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้
- ๔) มีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

(๒) *มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์* [สมานสุขทุกข์] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) บอกความลับแก่เพื่อน
- ๒) ปิดความลับของเพื่อน
- ๓) มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง
- ๔) แม้ชีวิตก็สละให้ได้

(๓) *มิตรแนะนำประโยชน์* [อัตถักขาयी] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้
- ๒) คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
- ๓) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง
- ๔) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้

(๔) *มิตรมีน้ำใจ* [อนุกัมปกะ มิตรมีความรักใคร่ หรือมิตรผู้รักใคร่เอ็นดู] มีลักษณะ ๔ คือ

- ๑) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ [ทุกข์ ทุกข์ด้วย]
- ๒) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี [สุข สุขด้วย]
- ๓) เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
- ๔) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีคนจำนวนมากในสังคมปัจจุบันนี้ ไม่ใส่ใจอย่างจริงจังในการเลือกคบหามิตรสหาย โดยมักคิดว่า “ขอเอาประโยชน์จากคนอื่นในเบื้องต้น ดีชั่วไม่สำคัญ” ซึ่งหมายถึง “ความเห็นแก่ตน” นึกคิดแต่เพียงเรื่องผลประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว คือ มีความคิดไม่เกินไกลไปจากหัวแม่ตีน [สิ้นคิดด้วยปัญญาหางอึ่ง] ไม่ปรารถนาความเพียรด้วยการคิดที่ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า [โยนิโสมนสิการ] คือ การพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญาและเหตุผลที่เป็นไปตามสภาพที่แท้จริงของปัญหาหรือทุกข์ทั้งหลาย นั้น ดังเช่น ตาม “หลักอภิปัจจยตา-ปฏิจจสมุปบาท” [ทิพพจักขุญาณ-จตุปปาตญาณ-ปัจจยปริคคหญาณ-กัมมัตสกตาญาณ] เพราะแนวทางในการปฏิบัติอย่างถูกต้องนั้น ทำให้เกิด “ปัญญาเห็นธรรม-ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ” ที่ประกอบด้วยความสิ้นสงสัยในธรรมที่ปฏิบัติและเข้าถึงการชำระจิตให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์ได้ ที่เรียกว่า “ธรรมฉุติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมมาทัสสนะ” [ธรรมนิยาม ๓-ตถตา] โดยรวมหมายถึง การประกอบความเพียรให้เกิดความเห็นชอบ นั่นคือ “โลกียสัมมาทิฏฐิ-โลกุตตรสัมมาทิฏฐิ” หนึ่งองค์ความรู้ที่เป็นปัญญาญาณใน “กัมมัตสกตาปัญญา-กัมมัตสกตาญาณ” นั้น ทำให้เห็นความเป็นจริงในการประกอบกรรมใดๆ ในชาติต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในกาลทั้ง ๓ ที่สามารถสืบค้นและคาดคะเนได้ถึงผลวิบากแห่งกรรมที่กระทำลงไป [บุพเพนิวาสานุสสติญาณ (ข้อ ๑ ในวิชา ๓) คือ ความระลึกชาติได้ เมื่อชำระจิตให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์ด้วยรูปฌานา] เรื่องดังกล่าวนี้ ไม่ใช่การยกเมฆมาบรรยายกัน ให้ลึกลับเล่นๆ หรือหัวเราะแกล้งเงิน รอพระอาทิตย์ตกดินไปวันๆ หนึ่ง เท่านั้น ถ้าอยากรู้ก็ให้ลงมือปฏิบัติธรรมสมาธิเอาเอง ดังนั้น การลงมือปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังจึงเป็นเรื่องการลงทุนเวลาที่คุ้มค่าที่สุดในบรรดการลงทุนทุกชนิด ไม่ต้องคอยกังวลกับการขึ้นลงของตัวเลขในตลาดหุ้นใดๆ ทั้งนั้นเลย ทุกอย่างอยู่ที่ใจของตนเอง ทั้งนี้ ใจของตัวเองส่องพินิจใจของตัวเอง ไม่ต้องไปรบกวณชาวบ้านร้านตลาดที่ไหน ให้ยึดเอาตัวเองเป็น “ศูนย์แห่งการเรียนรู้ธรรมทั้งปวง” แล้วพิจารณาสภาวธรรมทั้งหลาย [นามรูป] ให้เข้าถึงไตรลักษณ์ให้ได้ [สัมมสนญาณ-กาลาปิวิปัสสนา-วิปัสสนาญาณ ๘: อุทยัพพญาณ-ภังคญาณ-ภยญาณ-อาทีนวญาณ-นิพพิทาญาณ-มูญฺจิตุกัมมตาญาณ-ปฏิสังขยาญาณ-สังขารุเปกขาญาณ-อนุโลมญาณ เรียกอีกอย่างว่า “การทบทวน ๕” ถ้ารวม “สัมมสนญาณ” ด้วย เรียกว่า “วิปัสสนาญาณ ๑๐”] ต่อจากนั้น จึงจะวางเฉยในอารมณ์ใดๆ ได้อย่างแท้จริงด้วย “อุเบกขา” เพราะพิจารณาธรรมทั้งปวงตามเป็นจริง ไม่ใช่เฉยเพราะไม่รู้เรื่องอะไรเลย คือ ยังยอมเป็น “ทาสแห่งวิชา” [ความไม่รู้จริง] หรือ “ทาสรับใช้โมหะ” [ความลุ่มหลง] เมื่อพิจารณาเกิดปัญญาเห็นธรรมตามเป็นจริงได้แล้ว [ยถาภูตญาณ] ในกระบวนการตัดสินใจเลือกคบหาเพื่อนนั้น ก็คงไม่ใช่เรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนอีกต่อไป เพราะเป็นคนประกอบด้วยปัญญาและเหตุผลดีพร้อมแล้ว พ่อแม่ไม่ต้องห่วงอีกต่อไป ก็ตายนอนตาหลับ ถือว่าได้เป็นอภิชาตบุตรกับชาวบ้านได้เหมือนกัน คุ้มจริงๆ งานนี้

อนึ่ง ทำไม่ต้องเกิดปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์ เพราะไตรลักษณ์หมายถึงความเข้าใจอย่างถูกต้องตาม “สามัญลักษณะ ๓: อนิจจตา-ทุกขตา-อนัตตตา” ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่สามารถอธิบายถึงความจริง หรือ “สังขธรรม-ปรมัตถสังขะ-ปรมัตถ์” แห่งมวลสรรพสิ่งทั้งหลาย ที่จำแนกออกเป็นธรรม ๒ ได้แก่ (๑) “สังขตธรรม” หมายถึง สิ่งที่ยังปัจจัยปรุงแต่ง คือ “ขันธ ๕” ทั้งหมด และมีสามัญลักษณะครบทั้ง ๓ ประการ และ (๒) “อสังขตธรรม” หมายถึง สิ่งที่ยังปัจจัยไม่ปรุงแต่ง คือ “นิพพาน” และมีลักษณะธรรมชาติเป็น “ไม่

ปรากฏความเกิด-ไม่ปรากฏความสลาย-เมื่อตั้งอยู่ ไม่ปรากฏความแปร” กล่าวโดยรวม คือ “มีความไม่ใช่ตัวตน” [อนัตตตา] ฉะนั้น ปัญหาที่เห็นนามรูปทั้งหลายโดยไตรลักษณ์นั้น ทำให้เข้าใจโลกอย่างเที่ยงแท้ไม่บิดเบี่ยงจากความเป็นจริงตามกำหนดแห่งธรรมดา เพราะคุณสมบัติแห่งธรรมดังกล่าวนี้ อธิบายสภาวการณ์ทั้งโลกียะและโลกุตระได้อย่างชัดเจนในข้อหลักการหรือทฤษฎีเดียวกัน อย่างเช่น การทำความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับ “กฎแห่งกรรม” หรือ “กฎแห่งกรรมของสัตว์” [กัมมัสสกตา] ที่บุคคลผู้รู้รู้อย่างถ่องแท้ในธรรม [ธรรมจิติญาณ-ญาณุตตญาณ-สัมมาทัสสนะ] นั้น ย่อมปลงใจเชื่อสนิท [อธิโมกข์] ในหลักการนี้อย่างมีเหตุผล ไม่ใช่เพราะความไม่รู้จริงแห่งอวิชา [มิจ्ञาทิฏฐิ] ด้วยความหลงมกมาย [สัมโมหะ] หรือด้วยความไม่มีสติสัมปชัญญะ [มูฏฐัสัจจะ-อัมปชัญญะ] เพราะฉะนั้น การที่จะตัดสินใจไปเลือกคบหาสมาคมกับคนคิดชั่วหรือมิตรเทียมนั้น ย่อมเป็นการก่อกรรมทำเข็ญให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ การประกอบความเพียรชอบด้วยการเจริญกุศลกรรมโดย “โยนิโสมนสิการ” [สัมมาทัสสนะ-ญาณุตตญาณ-ทิพจักขุญาณ] จึงเป็นเรื่องภาระหน้าที่อันสำคัญในการดำรงชีวิตตลอดเวลา นั่นคือ การมีปัญหาเห็นธรรมทั้งปวงตามเป็นจริง [กฎธรรมชาติ] ที่เรียกว่า “สัมมาทิฏฐิ” อันหมายรวมถึง “อริยมรรคมีองค์ ๘” [มัชฌิมาปฏิปทา] โอกาสที่บุคคลผู้ดำเนินชีวิตตามคลองธรรมจะเลือกแสวงหาในทางเสื่อมนั้น ย่อมไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพราะเกิด “สติสัมปชัญญะแห่งดวงตาเป็นธรรม” [ธรรมจักขุ] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีความสามารถแยกแยะดีชั่ว กุศลอกุศล มิตรแท้มิตรเทียม ได้เป็นอย่างดี สิ่งใดในโลกนี้ที่จะเกื้อหนุนให้อยู่ในความสงบปราศจากกิเลสทั้งหลาย จนทำให้บรรลุถึงความตรัสรู้ได้ [สัมโพธิญาณ] และเข้าถึงพระนิพพานได้ในที่สุด การเกิดปัญญาารู้ประจักษ์แจ้งในธรรมทั้งปวงนั้น เป็นประเด็นสำคัญที่สุดในการปฏิบัติธรรมหรือการประพฤติพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยนี้ สิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด นอกเหนือจากร่างกายและจิตใจของตนเองและญาติทั้งหลาย ก็คือ “เพื่อน” ที่เป็นองค์ประกอบภายนอก ที่ไม่สามารถควบคุมได้ และเป็นผู้ถ่ายทอด “กรรม” และ “วิบาก” ให้กับผู้อยู่ใกล้ชิด ที่กลายสภาพเป็น “กิเลสตัณหา” ตามมา ให้เกิดความซับซ้อนในกรรมและวิบากของตนอย่างไม่รู้ตัว ไม่ว่าจะเป็นมิตรแท้หรือมิตรเทียมก็ตาม การรู้จักประมาณตนด้วยสติปัญญาและเหตุผลด้วยการวางเฉยในอารมณ์ต่างๆ ที่ผู้สร้างให้ระหว่งการติดต่อสัมพันธ์กันนั้น จึงเป็นเรื่องต้องสำรวมระวังอินทรีย์ทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งด้วยความไม่ประมาท [อัปปมาตะ] เพราะฉะนั้น แม้จะเลือกเพื่อมิตรแท้ก็ใช่ว่าจะไม่มีกรรมใดๆ เกิดขึ้นอีก แต่การเลือกมิตรแท้ไว้ก่อนย่อมปลอดภัยจากมารอุปสรรคร้ายๆ ไว้ก่อน ไม่ใช่จะต้องไปเชื่ออย่างสนิทจริงจึงเพราะว่าเป็นเพื่อนกัน ความหายนะย่อมมาเยือนในที่สุด เพราะดำเนินชีวิตด้วยความประมาท นั่นเอง.